

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերոյիշեալ նիւթի առթիւ Լոգաննի համալսարանի պրոֆ. Հերցէնը դասախօսութիւն է արել երիտասարդութեան, ուր շօշափելով մարդկանց սեռական կեանքի ամենահետաքրքիր հարցը, պախարակում է ծնողներին, որ նոքա իւր ժամանակին իրանց պարտքը չեն համարում զաւակներին տալ կարևոր ծանօթութիւն առհասարակ սեռական կեանքի մասին: Այդ անուամբ է աւելորդ ամօթխածութիւնից, որը շատ թանգ է նստում զաւակների վերայ: «Ճշմարիտ է և բարոյական այդ հայեցակէտը. բոլորովին ոչ»: Ահա այդ ի նկատի ունենալով վերոյիշեալ պրոֆեսսորը կարդացել է վերին աստիճանի հետաքրքիր և ժամանակայարմար դասախօսութիւն, ուր յաջողել է ապացուցանել բարոյականութեան և գիտութեան մեծ դերը մարդկանց սեռական յարաբերութեան կենսական հարցի մէջ: Այդ դասախօսութիւնը ֆրանսէրենից թարգմանուած է ռուսերէնի, Ռուսերէն իմացողներին մենք խորհուրդ կը տանք այդ փոքրիկ գրքոյկը ամենայն լրջութեամբ և ուշադրութեամբ կարդալ, իսկ այդ լեզուն չիմացողներին մենք շատ կարևոր ենք համարում ընդարձակ ծանօթութիւն տալ նորա բովանդակութեան մասին:

Այս գրքոյկը երիտասարդներին է նուիրուած, որոնք չգիտենալով սեռական կեանքի շեղումների վտանգի մասին՝ հեշտութեամբ դառնում են առանց մտածելու վաղուց արմատացած սովորոյթի շնորհիւ՝ սեռական սանձարձակութեան զոհ... որովհետեւ ոչ ոք չի մտածում երիտասարդներին ներշնչելու, թէ որոնք են իսկապէս և ինչպէս պիտի լինին այս յարաբերութիւնները—սեռական մարդկանց մէջ: Ոչ ոք չի պարզաբանում այդ աւելի լայն, բարձր, ազնիւ, նշանակում է, աւելի ճշմարիտ տեսակէտից, քանի որ սեռական մերձեցումը մարդու համար պատահական և բոլորական երևոյթ չի, ինչպէս կենդանիների մօտ առանց որևիցէ ազդեցութեան թէ իւր և թէ միւսերի ապագայի վերայ. մարդկանց համար այդ շատ կարևոր երևոյթ է, չուակէտ բազմաբարդ կապերի, երկարատև յարաբերութիւնների, անքակտելի կապակցութիւնների, որոնցից կախուած է բախտաւորութիւնը, թէ դժբախտութիւնը՝ թէ իրան և թէ շատ ուրիշ մարդկանց կեանքի...

Բայց ես կը ցանկայի յանձնարարել այս գրքոյկը և ծնողներին, որովհետեւ նորա վերայ է մեծ պարտականութիւն իրանց որդկերանց հետու պահել զայթակողութիւններէր, սխալմունքներէր, յաճախ անուղղելի, եթէ նոքա թողնուած են անարգել նոցա շրջապատող հրապուրանքների մէջ: Բայց ծնողները որպէսզի կարողանան առաջնորդել իրանց որդկերանց, պիտի իրանք նախ և առաջ սովորեն:

Յարգելի պրօֆ. առաջարկելով իւր գրքոյկը ծնողներին, խորհուրդ է տալիս ծանօթանալ նորա հետ և աստիճանաբար ծանօթացնել իրանց որդկոց ինչքան որ այդ կարելի է, որպէս զի ապագայում իրանց մեղաւոր չը համարեն, որ որդկերանց թոյլ են տուել աչքերը փակուած խորասուզուել սեռական յարաբերութիւնների անդունդը:

Ես շատ անգամ լսել եմ մի այնպիսի յիմար միտք, որ հարկաւոր չի հակառակել երիտասարդներին վատնել աւելորդ հիւթերը ամուսնութիւնից առաջ, որովհետեւ հակառակ դէպքում, նոքա չեն կարող դառնալ հաւատարիմ ամուսիններ:

Այդ աւելի քան յիմար առարկութիւնը միթէ հարկաւոր է հերքել, քանի որ նա՝ թէ տեսականապէս և թէ փորձնականապէս ոչ մի ըննադատութեան չի կարող դիմանալ:

Իսկապէս ով ծանօթ է այն մարդկանց հետ, որոնք մինչև ամուսնանալը մաքուր և անարատ են մնացել, նա գիտէ, որ վերջինների համար անհաւատարմութիւնը ամուսնութիւնից յետոյ նոյնպէս զգուելի է, ինչպէս անառակութիւնը մինչև ամուսնութիւնը, որովհետեւ դա դաւաճանութիւն է սիրեցեալ ամուսնուն: Հոգեկան պատկերը չի փոխուում ինչպէս շապիկ:

Շատ ծնողներ վախենալով դործել շտապողաբար զարթեցնելով իրենց երեխաների մէջ այնպիսի երևակայութիւններ, որոնք դեռ իբր ննջում են, միշտ ուշանում են. երեխայքը թէ տանը, թէ ուսումնարաններում, թէ ընկերների շրջաններում և թէ փչացած մարդկանցից արդէն իմանում են սեռական բաների և արատների մասին, և այսպիսով չարիքը արդէն տեղի է ունենում առանց ծնողների գիտութեան: Եւ այդ բոլորը նորա համար, որ ծնողները իւր ժամանակին խուսափել են որդկերանց հետ ունենալ այդ յարաբերութիւնների մասին որևիցէ խօսակցութիւն: Իսկ եթէ այդ անտեղի ամօթխածութիւնը թողնեն և ամեն ինչ պարզեն ինչպէս վայել է, այն ժամանակ շատ շատերը ազատուած կը լինեն այն աղէտներից՝ հոգեկան և մարմնական տանջանքներից, որոնք առաջանում են մարդկանց անառակ կեանքից, նոյնպէս այն տանջանքներից, որոնք խաբեբայութեամբ պատճառում են իրանց

կանանց, երեխաներին, որոնք ծնւում են ծանրաբեռնուած մա-
ռանդական հիւանդութիւններով:

Այս է մօտաւորապէս պրօֆ. առաջարանի իմաստը և նորա
դասախօսութեան կէտ նպատակը: Այս մի-այնպիսի հարց է, որը
աւելի քան կենսական է ամեն հասարակութեան համար, ապա
ուրեմն անհրաժեշտ է ինչքան կարելի է աւելի և աւելի կրկնել վե-
րոյիշեալ մտքերը: Այժմ դառնանք դրբի բովանդակութեան, որից
ամենագլխաւորները միայն պիտի բերենք մեր յօդուածի մէջ, բաց
թողնելով աննշան բաները, որոնք դասախօսութեան մէջ սովոր-
աբար շատ են լինում:

«Մարդ հասարակային էակ է. նա չի ապրում միայնակ. նո-
րա ամեն մի խօսքը անդրադառնում է մերձաւորների վերայ,
ունենալով նոցա վերայ ազդեցութիւն, թէ լաւ, թէ վատ, օգտա-
ւէտ կամ ֆլաստակար: Նա պիտի ունենայ ի նկատի հասարակու-
թիւնը և ձգտի կազմել յայտնի հաւասարակշռութիւն երկու հիմ-
նական զգացմունքների մէջ, որոնք յատուկ են նորան և գտնւում
են նորա բոլոր գործողութիւնների հիմունքներում. եսականութեան
և ալլատնութեան—էգօիզմ և ալտրոիզմ: Առաջինը ծագում է ինքնա-
պահպանութեան բնազդից (սննդառութիւն). երկրորդը—ցեղի
պահպանման բնազդից (բազմացում): Անհատական և սօցիալա-
կան վարուողութեան արհեստը,—բարոյականութիւնը այդ երկու
ձգտումների ներդաշնակութեան մէջ է կայանում:

Նախ և առաջ բարոյականութիւնը ամեն մարդի համար նո-
րանում է, որ նա միշտ և ամեն տեղ անպատճառ գործէ համա-
ձայն իւր ներքին համողմունքներին, ինչպէս պահանջում է նորա
խիղճը:

Բայց որովհետեւ անհատական խիղճը միատեսակ չէ և նա
կարօտ է կորեկտիվի—ուղղիչի, որը կարող է լինել հասարակա-
յին խիղճը, վասնորոյ բարոյականութիւնը պիտի կայանայ նորա-
նում, որ մարդ ամեն տեղ միշտ ինչ որ լինելու լինի, պիտի գործէ հա-
մաձայն պահանջներին ամենամեծ բարիքի մերձաւորների և ամբողջ հասա-
րակութեան:

Բայց հասարակական խիղճը չի կարելի համարել անսխա-
լական, քանի որ նա դարերի ժամանակներում թոյլ է տուել
գործել զգուելի բաներ. մարդակերութիւն, մարդազոհաբերութիւն,
ստրկութիւն, կրօնական հալածանք... միջազգային սպանութիւն-
ներ, պատերազմ, թէ և այժմ աստիճանաբար այդ բաներից շա-
տերը թողել են և պիտի թողնուեն լուսաւորութեան ընդհանուր
գործօնների շնորհիւ:

Բայց և այնպէս գոնեա լուսաւորեալ երկրների համար իս-

կական բարոյական վարմունք կարելի է համարել այն, որը ընդունելի է իբրև ընդհանուր կանոն վարուողութեան, որին պիտ հետևել ամեն մէկ նորմալ, զարգացած մարդ, որը զերծ է հոգեկան և բարոյական խեղաթիւրումից, թէ ժառանգական և թէ ստացական:

Ահա այդ երեք սկզբունքները պիտի ընդունենք սեռական յարաբերութեան շրջանում, եթէ մարդ ցանկանում է պատուաւոր անուն կրել: Բոլոր կենդանական և բուսական աշխարհը ապրում է սննդաւութեան և բաղմացման պայմանների ներքոյ:

Բաղմացումը էապէս չի զանազանւում սննդաւութիւնից—նա շարունակութիւն է վերջինի: Դեռահաս անհատը աճում է շնորհիւ սննդաւութեան, իսկ երբ նա հասունանում է, այն ժամանակ արտաթորում է յայտնի մասնիկներ, որոնք ծառայում են բաղմացման նպատակին և այդպիսով շարունակւում է ցեղը:

Յարգելի պրոֆ. երկար կանգնում է առհասարակ բաղմացման վերայ՝ սկսելով ամենաստոր կենդանիներից, որոնք բաղմանում են բաժանմամբ—մէկ վանդակից գոյանում է երկու, նոցա մօտ չկայ սեռական զանազանութիւն ստորին ողնաշար ունեցողների մօտ, օրինակ՝ ձկների, գորտերի և այլն էզը ածում է սերմը—խաւիարը, իսկ որձը թափում է նորա վերայ իւր սերմը և այդպիսով բեղմնաւորումը լինում է արտաքոյ ծնողների: Թռչունների և սողունների—օձի, խլեզի և այլն, մօտ բեղմնաւորումը լինում է էգի մարմնի մէջ, նշանակւում է հաղորդակցութեամբ որձի էգի հետ և սաղմը ձուի մէջ դուրս է գալիս արտաքուստ, երբ նա—ձուն ենթարկւում է ջերմութեան՝ արեգակի մօտ կամ արհեստական, այն ժամանակ զարգանում է սաղմը, որը կերակրւում է ձուի մէջ պատրաստի սնունդով, հասունանում է և դուրս գալիս ձուից: Կաթնակերների մօտ այդ բոլորը արդէն տեղի է ունենում մօր արգանդում, ուր սաղմը սնունդ է ստանում մօր արիւնից, իսկ երբ ծնւում է, այն ժամանակ էլի մօրից—նորա կաթից. երբ կենդանին հասնում է կատարեալ զարգացման, այն ժամանակ նորա սեռական գործարանները ևս զարգանում են և միայն այդ ժամանակ երևում է սեռական պահանջ, որը աւելի է զարգացած որձերի մօտ: Ահա ինչու նոքա, երբ երևում է այդ պահանջը, հետապնդում են էգերին, տիրում նորանց և ստիպում են հաղորդակցուել: Առհասարակ բոլոր կենդանիների մօտ սեռական ձգտումը աւելի զօրեղ է որձերի մօտ: Այդ ֆիզիքական և միկնոյն ժամանակ հոգեկան զանազանող—զատիչ բնաւորութիւնը նշարւում է կանանց երկշոտութեան, զգաստութեան, բնածին ամօթխածութեան մէջ և հրապուրողը միշտ լինում է տղամարդը:

Այս է բնախօսական հիմքը, որի վերայ ծագում է սեռական բարոյականութեան հարցը: Պիտի այստեղ նկատել և մէկ բնորոշ երևոյթ, կենդանիները մինչև կատարեալ հասունութիւնը սեռական պահանջ չեն դրում, նոքա դարգանում են բնական ճանապարհով, իսկ մարդը շնորհիւ լեզուի ընդունակութեան դեռ երեխայ ժամանակից մեծերից և ընկերներից անժամանակ ստանում է սեռական պահանջ, ձգտում, որը շատ վատ է ազդում նոցա կազմուածքի վերայ, քանի որ վերջինը դեռ չի հասունացած կատարելապէս:

Այդ հասակարութիւնը գիտութիւնը բացատրում է հետեալ կերպիւ:

Վերջերս ֆիզիոլոգիայի՝ բնախօսութեան մէջ ծագել է նոր շրջան ներքին արտաճորումների:

Մեր կազմուածքի մէջ կան երկու տեսակ գեղձեր, որոնցից մէկ քանիսները արտաթորում են յայտնի հիւթեր, օրինակ թքագեղձը—թուք, լեարդ—լեղի, երիկամները մէզ, ստամոքսագեղձերը, ստամոքսի հիւթ, ձուանները սերմ և այլն: Իսկ կան գեղձեր, որոնց հիւթը մտնում է արեան մէջ, այսինքն մնում է կազմուածքի մէջ, օրինակ փայծաղը, վահանաձև գեղձը:

Այդ ներքին արտաթորութիւնները ունին մեծ ազդեցութիւն կազմուածքի քիմիական ամբողջ սննդառութեան արարողութեան վերայ, Տեղամարդի ամորձիքը ժամանակ ժամանակ արտաթորում են սերմ սեռական յարաբերութեան ժամանակ ցեղի շարունակութեան համար, բայց նոքա ունին և ներքին արտաճորումներ, որը աջակցում է կազմուածքի սննդառութեան, մանաւանդ ջղալին սխտեմի, գլխի և մէջքի ուղեղի: Այժմ հասկանալի է, թէ ինչու եթէ անչափահաս երիտասարդը անժամանակ սերմի արտաթորութիւն է ունենում, նորա կազմուածքը զրկուելով վերոյիշեալ կարևոր ներքին արտաթորութիւնից, թուլանում է, չի հասնում իւր բնական դարգացման և ամորձիքը՝ կամաւոր և անբնական գրգռումներից, երբ նոքա դեռ չեն հասած ֆունկցիոնալական հասունութեան, թուլանում են և այդ պատճառաւ տալիս են թոյլ և վատ արտադրութիւն, որից գոյանում է թոյլ սաղմ և դորանից տուժում է սերունդը: Ահա պատճառը աղէտալից հետեւանքների ոչ միայն չարագործութեան, այլ հասարակ գործադրութեան սեռական գործարանների այն ժամանակ, երբ ոչ նոքա, ոչ ամբողջ կազմուածքը դեռ չեն հասել կատարեալ հասունութեան:

Այդ հանգամանքի վերայ թէ ծնողները, թէ մեծերը, թէ դատարակները պիտի շատ մեծ ուշադրութիւն դարձնեն և վաղօրօք

զգուշացնեն երեսխաներին սիրողաբար, լրջօրէն հասկացնելով բանի էութիւնը: Մեր երկրներում, մեր կլիմայում մարդ կատարեալ հասունութեան կարող է հասնել 20—22 տարեկան հասակում, ուրեմն դորանից առաջ նա չպիտի սեռական յարաբերութիւն ունենայ, իսկ եթէ նա դանց է առնում այդ, նա առաջինը քնասում է իրան. երկրորդ՝ տալով թոյլ սերունդ, մեղանչում է թէ իւր առաջ և թէ հայրենիքի՝ իւր թոյլ սերունդ տալու պատճառով:

Իսկ երբ հասաւ տղամարդը, լինչ պիտի անէ. նա չի կարողանալ կենդանիների կամ վայրենիների նման ամեն մէկ պատահող կնոջ բռնաբարել: Նա կամ պիտի ամուսնանայ անարատ փնայով մինչև այդ ժամանակը, կամ պիտի սեռական յարաբերութիւն ունենայ, կամ պիտի ժուժկալէ. «Գալով ժուժկայութեան, ես պիտի ասեմ, որ նա ոչ մի քնասակար ազդեցութիւն չունի մարդու վերայ, ինչպէս հաւատացնում են շատերը, մինչև անգամ բժիշկներից: Դա մեծ սխալմունք է և անհիմն հնթադրութիւն առանց գիտական որևիցէ հիմունքի: Ով ոք ունի բարի կամք, կարելի է չափաւորել սեռական ձգտումը. դորա համար հարկաւոր է հասարակ կերակուր, խուսափում գրգռիչ ըմպելիքներից, լուրջ մտաւոր աշխատանք և մանաւանդ ֆիզիքական վարժողութիւններ և աշխատութիւն:

Բայց ի հարկէ այդ այնքան էլ հեշտ չի գործադրել, որովհետև մարդկանց մեծամասնութիւնը կրթուած է մի այնպիսի մթնոլորտում, ուր սեռական սանձարձակութիւնը համարւում է ներելի և օրինական: Դա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ կրկնակի ատավիզով—ժառանգութիւն վայրենի ժամանակների և միջին դարերի:

Առաջներում տղամարդը յարձակում էր կնոջ վերայ, ինչպէս գազան. բայց այդ վայրենութիւնը աստիճանաբար թուլանում էր, թէև երկար ժամանակ տղամարդը տէր էր, ճնշում էր, ստրկացնում էր. ինչպէս կամենում էր, նայելով նորա վերայ, իբրև տնային գրաստի վերայ:

Միջին դարում կանանց դրութիւնը, ինչպէս և հասարակ ժողովրդինը՝ վատթար էր. իշխում էր միայն ազնուական դասակարգը, որը թոյլ էր տալիս ամեն տեսակ սանձարձակութիւն դէպի կանանց դասը հասարակ ժողովրդի: Այժմ ևս ովքեր են դառնում զոհեր մեր երիտասարդներին. հասարակ ժողովրդի աղջիկները, աղախիններ, և այլն, որոնց հետ թոյլատրւում է ամեն ինչ առանց համարեա խղճահարութեան վերոյիշեալ ատավիզմի շնորհիւ:

Մեթադրենք, որ երիտասարդ տղամարդը զգում է անսուակ կանանցից. ապա ինչ պիտի անէ: Նա պիտի խաբեբայութեամբ սեռական յարաբերութիւն ունենայ պատուաւոր աղջկերանց հետ,

որոնք դառնալով սիրական, պիտի արտաքսուեն հասարակութիւնից. իսկ եթէ յղանայ, այն ժամանակ աւելի ևս սե օրեր պիտի տեսնեն այդ խեղճերը, նրանք կամ պիտի ծնեն ծածուկ տեղերում կամ վիժեն, և կամ իրանց կամ երեխաներին սպանեն, իսկ եթէ լինի երեխայ, հարկաւոր է նորան կերակրել և ինչով—դիմելով երբեմն անառակութեան: Բայց միթէ նա իրան երեխային է միայն կերակրում. Ձեր երեխային, որովհետև դուք էք նորան աշխարհ հանել, թողել և մոռացել: Ինչ պիտի դուրս գայ այդ պարփոսի երեխաներից յանցաւորներ, արբեցողներ, նշանակում է դուք դառնում էք մասնակից յանցանքների և անառակութեան տարածման:

Եւ այդպէս տղամարդը երկու հալնների դժբաղտութեան պատճառ է դառնում. իւր երեխային և նորա մօր, նոյնպէս այն կնոջ, որի հետ կապում է օրինաւոր ամուսնութեամբ և վերջինից ծնուած երեխաներին:

Ենթադրենք, որ երիտասարդը այդ ի նկատի առնելով կը վճռէ յաճախել անառակութեան տները, ուր նորան սպասում է մի ուրիշ աւելի վտանգաւոր բան՝ վեներական հիւանդութիւններից վարակում, օրինակ շանկրից, սուսուենակից և սիֆիլիսից:

Թէև սուսուենակը տեղական հիւանդութիւն է համարւում, բայց երբեմն նա տարածւում է զանազան գործարանների վերայ և ունենում է թէ տղամարդի, թէ իւր կնոջ և թէ երեխաների վերայ շատ աղէտալի հետեանք, ինչպէս սիֆիլիսը:

Տղամարդի համար. սուսուենակով համարեա բոլոր տղամարդիկ հիւանդացած են լինում, համարելով նորան մի անվտանգ տեղական հիւանդութիւն, բայց իրականապէս այդպէս չէ. այդ հիւանդութիւնը առաջինը՝ շատ յամառ բնութիւն ունի, տեղում է շատ երկար. երկրորդ՝ ունենում է շատ վտանգաւոր բարդութիւններ. միզանցքի նեղացում նորա կից և մօտ գեղձերի, ձուաների, միզապարկի, մինչև անգամ երիկամունքի բորբոքում, յօդացաւ, յաճախ սերմնահոսութիւն, որը այնքան աղէտալի է լինում ջղային համակարգութեան համար, ինչպէս ամեն տեսակ սերմի կորուստ, մանաւանդ ծնանիզմի ամենապոքկալի սովորութեան ժամանակ. բացի դորանից սերմի գլխաւոր մասերը՝ սերմնային մարմնիկները կամ ոչնչանում են, կամ թուլանում դառնալով անբնորոշ բեղմնաւորութեան համար և այդպիսով մարդս դառնում է անպտուղ, որի մէջ մեղադրում է անիրաւաբար իւր կնոջ, որից պահանջում է անպատճառ զաւակ:

Սուսուենակը կանանց համար նոյնպէս աղէտալի է: Գլխաւորապէս վարակում են ամուսիններից, որոնք հիմնաւորապէս

մինչև ամուսնանալը չեն բժշկուել, թեթևամտութեամբ նայելով այդ հիւանդութեան վերայ: Կանանց մօտ բացի տեղական բորբոքումից լինում են բարդութիւններ արգանդի, ձուարանների, ֆալլոպեան խողովակների, որի միջոցաւ կնոջ ձուն մտնում է արգանդը, նոցա նեղացումը: որը պատճառ է դառնում յաճախ անպտղութեան և արտաքոյ արգանդի վտանգաւոր յղութեան և այլն: Անպտղութեան սլաւոճաւոր նոյնպէս դառնում է ամուսինը, վարակելով իւր կնոջ:

Սուսուճակը երեխայոց համար նոյնպէս առանց վտանդի չի անցնում: Աղջիկ մանուկները ծնուելու ժամանակ վարակւում են մօրից ստանալով թէ սեռական գործարանների բորբոքում և թէ աչքերի, եթէ հարկաւոր նախազգուշութիւններ չը ձեռնարկեն: Երկու սեռի մանուկները շատ յաճախ ստանում են աչքերի բորբոքում սուսուճակից և կուրութեան մեծամասնութիւնը երեխայոց այդ պատճառից է լինում:

Այժմ դառնանք վեներական հիւանդութիւնների ամենավտանգաւորին—սիֆիլիսին, որը վարակիչ է վերին աստիճանի և փոխանցւում է զանազան ճանապարհներով, բացի սեռական յարաբերութիւններից՝ համբոյրից, ձեռք տալով, ամանից, թուփից և այլն:

Մի քանի օրինակներ վարակման անսովոր միջոցներով. մի երիտասարդ ունենալով պղուկ քունքի վերայ՝ կառքում քնի ժամանակ այդ տեղով դիպչում է այն տեղին, որ տեղին առաջուց դիպած է լինում սիֆիլիս ունեցողի խոցը: Միւսը ստանում է աչքի մէջ սիֆիլիսոտի թուփից, որից փչանում է աչքը և ամբողջ կազմուածքը վարակւում: Կան դէպքեր, երբ սիֆիլիսոտը ձեռքը սեղմելուց յետոյ մատը տանելով քթի մէջ վարակւել են սիֆիլիսով քթից: Ահա ինչ աննկատելի անմեղ ճանապարհներով անմեղ մարդիկ վտանգւում են սիֆիլիսից վարակուելով. և այդ բաւական չէ, որ ոչ մի արմատական միջոց չի ձեռնարկւում այդ սարսափելի ախտի տարածման դէմ, այլ և պահանջւում է, որ բժիշկները պահեն «պրօֆեսսիոնալ դաղտնիք», ասել է թէ չը յայտնին որեիցէ անձի սիֆիլիս ունենալու մասին: Մինչ նոքա պարտաւոր են օրէնքով ամեն տեսակ վարակիչ հիւանդութեան մասին յայտնելու իշխանութեան, օրինակ ծաղկախտի, կարմրուկի, տիֆի և այլն. իսկ ամենասարսափելի հիւանդութեան մասին թէ անհատի, թէ հասարակութեան, թէ մարդկութեան համար, պիտի լռեն: Դա մի անհեթեթութիւն է և անհասկանալի տրամաբանութիւն: Այդ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մէկը բազմաթիւ օրինակներից՝ հովանաւորութիւն տղամարդկանց արատներին վերջինների միջոցաւ:

Յարգելի պրոֆ. բերում է մէկ զարհուրելի օրինակ վարակման հրեք ընտանիքի. և դորա պատճառն այն է հղել, որ փեսացու երիտասարդը համրոյրի միջոցաւ վարակել է 19 տարեկան, աղջկան—նշանաթին (Засѣд. Берлин. Мед. общ. докторъ Гебертъ 1889 г.)

Հռչակաւոր սիֆիլիտոլոգ Ֆուրնիէն պատմում է, որ տեսել է շատ դէպքեր, երբ վարակումը սիֆիլիսով եղել է մանաւանդ համրոյրների միջոցաւ Պրոֆ. Հերցենը յետոյ խօսելով սիֆիլիսի վարակաւորութեան մասին յայտնում է, որ նա անբուժելի է, բայց կան շատ բժիշկներ, որոնք գիտնականօրէն ապացուցել են հակառակը սիֆիլիսի բուժելի լինելը:

Աւելի սարսափելի է ըստ Հերցենի սիֆիլիսի ժառանգականութիւնը, «Բաւական է, եթէ ծնողներից մէկը հիւանդ է սիֆիլիսով—երեխայքը պիտի ծնունեն սիֆիլիսոտ. այստեղ զլիսաւորապէս հայրն է լինում մեղաւորը: Կան մարդիկ, որոնք զղուելի ուճիր են գործում ամուսնանալով սիֆիլիսի բացարձակ նշաններ ունենալով իրանց վերայ, ուրիշները աւելի ոճրագործ են լինում, վարակուելով ամուսնութիւնից յետոյ...

Դժբաղտաբար մարդիկ, որոնք թոյլ են տուել ինչ որ կարելի էր մինչև ամուսնանալը, շարունակում են նոյնը և ամուսնութիւնից յետոյ...

Ժառանգականութիւնը լինում է թէ հօր և թէ մօր կողմից: Երեխան ունենալով այդ ժառանգականութիւնը, փչանում է յաճախ մօր արգանդում կամ ծնունելու ժամանակ, իսկ եթէ մնում է կենդանի, վաղ թէ ուշ արտայայտւում է նորա վերայ սիֆիլիսը,.... Դորանից է ծագում այն բազմաթիւ ողբերգութիւնները, որոնք տեղի են ունենում ընտանեկան շրջաններում: Ահա մէկ օրինակ: Մէկ ընտանիքում երկու որդիքը 12 և 13 տարեկան, հօրից ժառանգած սիֆիլիսից տանջուելուց յետոյ, մեծը վախճանւում է, իսկ երկրորդի տանջանքը աւելի ևս սաստկանում է: Մայրը չը կարողանալով տանել այդ տանջանքը ինքնասպանութիւն է գործում:

Բժիշկ Բեթիս (Regis) հրատարակել է մի նոր հետազոտութիւն, ուր ապացուցանում է, որ Կրեխայոց ընդհանուր անդամալուծութեան համարեա բոլորի պատճառը ժառանգական սիֆիլիսն է (Mercred, médical 1895):

Էլի դառնանք սիֆիլիսի վարակաւորութեան: Մայրը եթէ խուսափէ իւր ամուսնուց վարակուելուց, նա կարող է վարակուել երեխայից, որին նա կերակրում է. իսկ եթէ մօր տեղ անդա տուն կերակրէ, վերջինը պիտի վարակուի, մանաւանդ, որ բժի

կը՝ պահպանելով իւր պրոֆեսսիօնալ դադանիքը, չի զգուշացնիլ նորան, թէ ինչ երկիւղ է նորան սպառնում, որովհետեւ դա կարող է անպատուել «ընտանիքի յարգելի հօրը» և պատճառել անպատուութիւն իրան՝ բժշկին։ Մենդատուն վերադառնալով իւր տունը վարակում է ամուսնուն, երեխայոց, վերջինները իրանց ընկերներին՝ թէ խաղի ժամանակ, թէ ուսումնարանում։ Եւ այդպիսով ամբողջ գիւղորայք վարակում են սիֆիլիսով։

Այդ երեւոյթը մանաւանդ նկատուում է փրանսիայում և Ռուսաստանում և սիֆիլիսը այդպէս տարածուելով դառնում է ազգային մեծ աղէտ մեր ցեղի համար, վասնորոյ հարկաւոր է արմատական միջոցներ չի համար մտածել։

Այդ այն կը լինի, որ այն օրէնքը, որը գործադրուում է ուրիշ վարակիչ հիւանդութիւնների մասին, որոնք սպառնում են հասարակութեան առողջութեան, գործադրուին և վեներական հիւանդութիւնների դէմ, այսինքն՝ պարտաւորեալ առանձնացում և բժշկութիւն բոլոր այդ տեսակ հիւանդներին առանց զանազանութեան սեռի։

Եթէ պարտաւորիչ է անառակութեամբ պարապող կանանց ենթարկել ըննութեան և բժշկութեան, նոյնը պիտի անել և անառականոց յաճախող մարդկանց հետ... Նոյնպէս հարկաւոր է աղառակ կանանց, եթէ հիւանդ են առանձնացնել և հիմնաւորապէս բժշկել... Հարկաւոր է անել, ինչ որ գործադրուում է Շվեյցիայում, որի մասին կը խօսենք յետոյ։

Եւ կարծում եմ, որ լուսաւորութիւնը աստիճանաբար յաղթում է այն երկու ատավիզմը, որի մասին խօսեցինք առաջ։

Արդարութիւնը և ազնւութիւնը սկսում է թափանցել և սեռական յարաբերութեան շրջանը, ինչպէս թափանցում է բոլոր մարդկային յարաբերութիւնների մէջ—սօցիալական, քաղաքական և միջազգային։

Այժմ դուք գիտէք, որ մարդկանց անառակութիւնը պատճառում է մեր մերձաւորին, հայրենիքին, մարդկութեան չարիք, որի չափը և խորութիւնը դժուար է որոշել...

Դասախօսութիւնը յարգելի պրոֆ. վերջացնում է յետադայ խօսքերով։

«Քարոզեցէք ձեր սեփական օրինակով. պատուիր կնոջ, քրոջ, մերձաւորիդ աղջկան, ինչպէս որ դու ցանկանում ես, որ ուրիշները անեն միևնոյնը քեզ հետ...»

Դրքոյկի վերջում աւելացրած են երեք նկատողութիւններ. առաջինը վերաբերում է նորան, որ աղջկայ հասակն ամուսնութեան համար պիտի որոշած 20 տարեկան, որովհետեւ այդ հասա-

կումն է նա զարգացած համարում, միայն Զւիցերիայում և Միացեալ Ամերիկայում ընդունում է աղջկայ հասակը 18—21 տարին: Երկրորդ՝ Զուլիցարիայում չկայ օրէնք բժշկական պրօֆեսսիօնալ դատմիքի, ինչպէս միւս երկրներում, ուրեմն նոքա չը պիտի թագցնեն թէ վննեական, և թէ միւս վարակիչ հիւանդութիւններ ունեցողներին: Երրորդ՝ Շվեցիայում վննեական ախտերը աւելի նուազ են տարածուած, քան միւս երկրներում: Այնտեղ նշանակուած է առանձին հարկ բացառապէս վննեական ախտ ունեցողների համար, որոնք բժշկում են ձրի: Տեղական իշխանութիւնները կարող են, երբ հարկաւոր համարեն, ամբողջ ազգաբնակութեան քննութեան ենթարկել բժիշկների միջոցաւ և երբ գտնուում են հիւանդներ, իսկոյն ուղարկում են մերձակայ հիւանդանոցը: Երբ այդ հիւանդները վերադառնում են տուն, այնուհետեւ տեղական իշխանութիւնները ժամանակ ժամանակ պիտի տեղեկանան նոցա առողջութեան մասին, որպէսզի հարկաւոր դէպքում՝ եթէ երեան սիֆիլիսի նշաններ, բժշկութեան համար հոգան: Ամեն բժիշկ պիտի իմանայ իւր հիւանդների վարակման աղբիւրի մասին, որպէս զի կասկածաւոր անձին ենթարկէ բժշկական քննութեան. իսկ եթէ մի ոք խուսափէ, նորան ստիպմամբ կենթարկեն յիշեալ քննութեան:

Նորակոչ զինուորները, նոյնպէս և զինուորները, մանեօլրից—մարզողութիւններից առաջ ենթարկւում են քննութեան, նոյնը անւում է եկւորների, շարժող առևտրականների, որոնք ժողովում են շուկաներում: Ծովեզրեայ իշխանութիւնները պիտի հսկեն նաւատիրների վերայ, ենթարկեն քննութեան: Քննում են նոյնպէս սըննդատունները և երեխաները, որոնք ապաստարաններից տրւում են մասնաւոր անձանց պահելու: Ահա շնորհիւ վերոյիշեալ միջոցների վննեական հիւանդութիւնները շատ սակաւ են Շվեցիայում:

«Ես երբէք չեմ լսել, ասում է բժ. Րիբինգը, որ մեծամասնութիւնը համարէ այդ միջոցները ամօթաբեր կամ անպատեհ անհատի ազատութեան. իսկ նոքա, որոնք վարակուել են առանց իրանց մեղաւորութեան, նրանք ընդհակառակը, շնորհակալ են իշխանութիւնից վերոյիշեալ միջոցների համար»:

Փնաք և պատիւ Շվեցիային:

Սորանով է վերջանում հետաքրքիր գրքոյկը պրօֆ. Հերցենի, որը ռուսերէն լեզուով դուրս է եկել 1905 թուականին:

ԲՅ. Բ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ